

Steeg van kruisridders

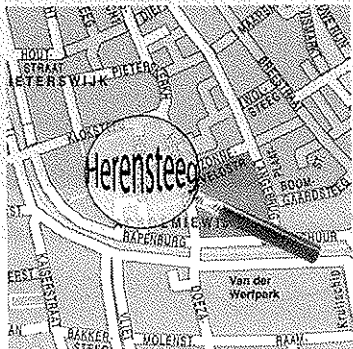
Waar komt de naam Lombardsteeg vandaan? Waarom heeft Leiden een Schagensteeg? Wie woonde er in de Bouwelouwensteeg? Waar heeft de Spijkerboorsteeg zijn naam aan te danken? Hoeveel Molensteegen waren er vroeger in Leiden? Op deze en andere priemolenvragen geeft de historische serie Langs Leidse Stegen een antwoord. Vandaag: de Herensteeg.

De Herensteeg begint in de Kloksteeg tegenover de imposante kerkdeuren aan de zuidkant van de Pieterskerk en loopt door tot aan het Rapenburg, waar hij uitkomt tussen de nummers 108 en 110. Het is een sfeervolle steeg, met huizen en bedrijfspanden uit verschillende bouwperiodes, maar zonder recente nieuwbouw. Op de zijgevel van nummer 39 is een muurgedicht van de Duitse dichter Rilke vangebracht.

Met de heren die in de naam van de steeg voorkomen, worden de geestelijken van de Duitse Orde bedoeld, die vanaf de dertiende eeuw in deze omgeving gehuisvest waren. Deze orde was in 1189 tijdens een van de kruistochten opgericht door een aantal ridders uit het Duitse rijk, waartoe ook de Nederlanden in die tijd behoorden. Een van de taken van de orde was de verzorging van gewond geraakte kruisvaarders.

De Duitse Orde vestigde zich op tal van plaatsen in Europa en een van die plaatsen was Leiden. Hier kregen ze van graaf Floris de Vijfde in 1268 een flink terrein aan de zuidkant van de Pieterskerk, waarop ze een commanderij stichtten. Deze commanderij bestond oorspronkelijk uit een woonhuis voor de monniken op de plaats waar nu Het Prentenkabinet zit en landerijen die zich van daaraf uitstrekten tot aan het Rapenburg en de tegenwoordige Langegrug. Dit terrein werd de Herenkamp genoemd.

In de daaropvolgende eeuwen nam het inwonertal van Leiden explosief toe en de stad groeide telkens weer uit zijn voegen. De beschikbare ruimte werd gebouwd en uitbreiding van het stadsgebied bleek keer op keer noodzakelijk om iedereen te kunnen huisvesten. Tegen het eind van de zestiende eeuw kwamen de tuinen en landerijen van de Herenkamp bij het stadsbestuur in beeld en na onderhandelingen met de Duit-

se Orde door de geestelijken afgestaan voor geestelijken.

Om de nieuw te bouwen huizen bereikbaar te maken, moesten er ook straten komen. Dit werden de Nieuwsteeg, de Salomonsteeg, die tussen 1592 en 1596 werden aangelegd. In de Herensteeg werd tegenover de Salomonsteeg een poort gepland die uitkwam op het overblijvende deel van de commanderij. Deze poort, die nog steeds de naam Commanderijpoort draagt, loopt nu dood op de muur van de achtertuin van de oude universiteitsbibliotheek aan het Rapenburg.

Ook in de buurt van de Hooglandse Kerk was trouwens lange tijd een Herensteeg. Deze liep van de Hooigracht naar de Middelweg. Omdat twee Herenstegen in dezelfde stad te veel verwarring opleverde, zeker met de toenemende hoeveelheid post die bezorgd moest worden, werd de Herensteeg bij de Hooglandse Kerk in de twintigste eeuw omgedoopt tot Sint-Pancratiussteeg, naar de heilige Pancratius, schutspatroon van de Hooglandse Kerk.

TANNEKE SCHOONHEIM

Dr. Schoonheim werkt op het Instituut voor Nederlandse Lexicologie in Leiden. Reageren: tanneke.schoonheim@inl.nl

